

Uniwersytet Rzeszowski
Kolegium Nauk Humanistycznych
Instytut Historii

Mgr Sławomir Zieliński

Temat rozprawy: Polska myśl historyczna XIX wieku wobec reformacji i kontrreformacji.
Syntezy i parasyntezy dziejów Polski

Streszczenie

W pracy niniejszej został przedstawiony obraz reformacji i kontrreformacji w syntezach i parasyntezach dziejów Polski powstałych w latach 1795 - 1918. Autora interesowało przede wszystkim to, w jaki sposób historycy interpretowali oba zjawiska, zwłaszcza w kontekście przyczyn upadku Rzeczypospolitej w końcu XVIII wieku.

Rozprawa posiada układ chronologiczno – problemowy. W dwóch pierwszych rozdziałach wprowadzających krótko omówiono położenie ludności protestanckiej na ziemiach polskich i stan wiedzy na temat reformacji i kontrreformacji w XIX stuleciu z wyłączeniem syntez i parasyntez dziejów Polski) oraz scharakteryzowano obraz reformacji i jej upadku, jaki dominował w dziejopisarstwie polskim o charakterze ogólnym do roku 1795. Następnie przeanalizowano najbardziej reprezentatywne XIX - wieczne ogólne opracowania dziejów Polski napisane w języku polskim. W rozdziale trzecim dokonano analizy prac powstałych w epoce późnego oświecenia w kręgu historyków zaliczanych do szkoły naruszewiczowskiej. Rozdział czwarty zawiera analizę poglądów środowiska historycznego ukształtowanego przez Joachima Lelewela i kontynuowanego przez jego zwolenników (tzw. szkoła lelewelowska). W rozdziale piątym przeanalizowano najważniejsze prace, które zrodziły się na emigracji, w środowisku Hotelu Lambert, opozycyjnym do J. Lelewela i jego szkoły. W kolejnym rozdziale dokonano interpretacji niezwykle istotnych i opiniotwórczych opracowań historyków reprezentujących dwa najbardziej znane środowiska historyczne drugiej połowy XIX w.: krakowską i warszawską szkołę historyczną. W ostatnim rozdziale przeanalizowano wybrane publikacje okresu neoromantyzmu i modernizmu.

Analiza dzieł syntetycznych i parasyntetycznych dziejów Polski powstałych w XIX wieku pozwoliła ustalić, że historykom nie udało stworzyć się w miarę jednolitego i spójnego obrazu reformacji i kontrreformacji. Do najważniejszych różnic, zwłaszcza w ocenie reformacji, dochodziło wśród przedstawicieli tego samego środowiska historycznego czy szkoły. Zapatrywania historyków na omawiane kwestie pozostawały często w bezpośrednim związku z ogólnymi poglądami autorów syntez i parasyntez na dzieje narodowe oraz nierzadko z ich politycznymi i religijnymi przekonaniami.

